

produkcje fotograficzne są mało czytelne. Zbyteczne wydaje się podawanie etymologii imion biblijnych, gdy jest ona niepewna (np. Abigail, Manasses, Pinchas). W przyszłości przydałby się odrębny słownik onomastyczny, w rodzaju francuskiego *Dictionnaire des noms propres de la Bible*, Paris 1978. Można dyskutować, czy nie dałoby się (kosztem np. niektórych imion własnych) wprowadzić nowych haseł (wymieniłbym przykładowo: Aramejczycy, Ebla, Całun turyński, Kalendarz...), a inne potraktować szerzej (Targum, Midrasz...). Największą jednak „wadą” książki jest jej niski nakład (15 tys.), niewspółmierny ze 150 tysiącami egzemplarzy dotychczasowych trzech wydań Biblii Tysiąclecia. Trzeba więc życzyć Wydawnictwu i czytelnikom rychłego wznowienia *Słownika*. W oczekiwaniu na to nowe wydanie dołączam erratę nielicznych błędów drukarskich zauważonych podczas lektury tej b. pożytecznej książki:

ABILENA zam. Abileny. ANNA, żona Elkany (zam. Elkana). DAMASCEŃSKI dokument, znaleziony w 1896 (zam. 1816). Dawid, imię żony Achinoam. EKRON, na równinie Szeferi. FILIP, „miłośnik koni” (nie: „przyjaciel”). HASMONEJCZYCY, Staroż. Żyd. 12, 6, 1 (zam. 12, 61), HERMENEUTYKA bibl., z gr. *hermeneuein*. JEZUS, w. 25: Tacyt Ann. 15, 44 (zam. 15, 14). MARDUK, hasło połączone pomyłkowo z MOŁOCH. SZKOŁA BIBLIJNA w Jerorolinie, drugim rektorem był R. de Vaux (czemu nie włączyć tu informacji o Papieskim Instytucie Biblijnym i Studium Biblicum Franciscanum?). Fotografia na s. 110 odwrócona. W hasle BIBLIA opuścić w pierwszym szpalcie (w. 22) zakończenie zdania: „Najmłodsze pochodzą z ok. 200 r. prz. Chr.”

Lublin

KS. ANTONI TRONINA

STANISŁAW MOJEK, *La centralità del sacrificio eucaristico nella vita spirituale dei sacerdoti secondo Pio XII*, Roma 1980, ss. 113.

Zagadnieniu relacji między ofiarą eucharystyczną a duchowością kapłańską w nauczaniu Piusa XII poświęcił swe studium ks. Stanisław Mojek. Jest ono rozprawą doktorską pisaną pod kierunkiem znanego historyka teologii moralnej, prof. Luis Vereecke. Aktualnie pod niezmiennym tytułem autor wydał dwa pierwsze rozdziały swego studium.

Na część wstępną składają się: spis treści, wprowadzenie, spis treści całości rozprawy, wykaz skrótów oraz bibliografia. Rozdział pierwszy poświęcony jest fundamentom chrystologicznym kapłaństwa ministerialnego. Autor ukazuje rzeczywistość kapłaństwa Chrystusa jako źródło kapłaństwa sakramentalnego, co przedstawione zostało najpierw w samych formach jego przekazywania. Na tym ogólnym tle teologicznym S. Mojek rysuje ogólne dane dotyczące charakteru i władzy tego rodzaju kapłaństwa. Ostatecznie, zdaniem autora, istotną jest tu szczególnie łaska sakramentalna ministerium Chrystusa, który jest jedynym kapłanem i pośrednikiem Nowego Przymierza. Należy jednak podkreślić, iż udział w kapłaństwie Chrystusa ma jakby dwa nurty: chrzcielny i przez włożenie rąk. Ofiarę eucharystyczną może składać tylko minister posługi sakramentalnej, który — zdaniem papieża — musi cechować się specyficzną duchowością eucharystyczną.

Drugi rozdział prezentowanego opracowania dotyczy specyficznego charakteru świętości kapłańskiej, która została określona przez papieża jako *immolazione*. Autor ukazuje tu najpierw motywy świętości kapłańskiej a następnie ofiarę eucharystyczną jako odnowienie ofiary krzyża, choć w formie sakramentalnej. Na tym tle jawi się bardzo wyraźnie wartość tej ofiary. Po zarysowaniu takiej bazy, S. Mojek ukazuje relację czy raczej korelację między kapłaństwem a Eucharystią w poziomie życia duchowego

kapłana. Kapłan został przedstawiony w tym rozdziale jako ten, który musi w pierwszym rzędzie rozwijać doskonałości chrześcijańskie, mające swą moc i źródło, zdaniem papieża, w ofierze krzyża. Ostatecznie Chrystus ukrzyżowany stanowi podstawowe odniesienie świętości kapłańskiej ochrzczonych jak i spełniających kapłaństwo ministerialne.

Całość treściową zamykają konkluzje zredagowane do całości rozprawy doktorskiej. Autor w formie syntetycznej zwraca uwagę, iż nauka Piusa XII w zakresie prezentowanej problematyki ześrodkowana była zwłaszcza wokół ofiary krzyżowej Chrystusa. Można jednak już dostrzec także te elementy, które zostaną w sposób wyraźny podniesione przez Vaticanum II.

Praca Stanisława Mojka stanowi interesujące studium nie tylko w aspekcie historycznym, lecz także posiada ono odniesienie do praktycznych przejawów życia kapłańskiego także w czasach współczesnych. Wskazuje ono zatem na aktualność nauki Piusa XII w zakresie prezentowanej problematyki. Należy uznać za szkodę, iż autor nie udostępnia całości swego studium. Byłoby to cenne w odczytaniu całości nauki papieża w tej materii. Jednak nawet podany fragment stanowi cenny materiał dla historyków liturgii, duchowości czy teologii moralnej.

Całość lektury ułatwia przejrzysty i dość poprawny język. W zakresie bibliograficznym autor nie zawsze zachował jednolitość i konsekwencję w stosowanych opisach bibliograficznych (por. np. s. 18, 20, 89, 90, 110, 112).

Należy ufać, że autor udostępni polskiemu czytelnikowi choćby w formie artykułów wyniki przeprowadzonych badań. Byłoby to cennym materiałem w badaniach nad liturgicznymi elementami duchowości kapłańskiej, która swe przejawy, i to dość wyraźnie, ma już w nauce Piusa XII.

Gniezno—Warszawa

KS. A. F. DZIUBA

KS. KAZIMIERZ DRZYMAŁA TJ, *Ks. Marcin Śmiglecki TJ*, (poligr. Kurii Prow. Polski Połudn. TJ), Kraków 1981, ss. 156.

Ks. Marcin Śmiglecki TJ (1563—1618) był nie tylko znakomitym profesorem filozofii i teologii oraz kanclerzem Akademii Wileńskiej, lecz także zasłynął na polu ekonomii, o czym nie tak dawno pisał prof. Edward Lipiński (1975). Ks. prof. Władysław Wicher zajął się kiedyś (1936) traktatem Śmigleckiego o lichwie i procentach od strony teologii moralnej. Postaci ks. Śmigleckiego, nazywanego Śmigielskim (po łacinie *Smiglecius*, *Leopoliensis* albo *Leopolitanus*, gdyż lata dziecięce i młodzieńcze spędził we Lwowie) poświęcił ks. prof. Kazimierz Drzymała już kilka artykułów (por. np. RBL 1965, z. 4). Zajął się bowiem Autor tą postacią już od czasów swoich studiów akademickich, ogłaszając w r. 1937, zachęcony przez prof. Stanisława Kota, pierwszą rozprawę o uczonym jezuitcie. Obecna praca jest monografią o życiu i działalności ks. Śmigleckiego w oparciu o bogatą dokumentację, zwłaszcza jezuitcką, zarówno w kraju jak i zagranicą.

Zasłynął ks. Śmiglecki przede wszystkim jako wybitny teolog-polemista, przeprowadzający liczne dyskusje z ewangelikami i Braciami Polskimi, zwanymi arianami, na tematy teologiczne, jak np. o powołaniu ministrów, czyli kapłanów, lub o preegzystencji Jezusa. W działalności polemicznej, która była podówczas jedną z form pracy duszpasterskiej, opierał się Śmiglecki na argumentach skrypturystycznych. Umiejętne używanie cytatów Pisma Świętego świadczy o jego wybitnym wykształceniu teologicznym.

Ostatni rozdział omawianej pracy, autorstwa Ludwika Nowaka, poświęcony został *Logice* Śmigleckiego, która była wysoko ceniona na Zachodzie, zwłaszcza w Anglii, o czym świadczyć może fakt trzykrotnego jej wydania w Oksfordzie.